

expressió que fa falta (=cast. *certero*), però per evitar la plètorà semàntica valdria més provar de restaurar l'ús de l'antic *dreter* (com diuen Muntaner, etc.), si no és que ens decidíssim a crear un *dreturós* (procediment sempre arriscat). *Dreturalment*. *Dreturament*. *Dreturança*. *Dreturat*. *Dreturejar*. *Dreturerament*. *Dretúria*.

Dreçar [1129], del ll. vg. *DRECTIARE (per *DIRECTIARE), derivat de DIRIGERE, DIRECTUS 'dirigir de dret', 'fer posar dret'; en l'època arcaica molt usat en el sentit de 'corregir o esmenar un tort, una falta, una culpa': «quod jubiussent *drezare* tort quod faciebant ad Arnallum de illa honore de Giribeta», a. 1129 (collecció Moreau LIV); «per pacar los meus deutes e *drezar* los meus torts», Ribag., 1237 (*BABL* VII, 176); també però marcant la direcció, material: «per lo lardament dels cans qui's combatien ab lo lop, Blanquerna *dreçà* a aqueles veus», Llull (*Blanq.*, *NCL* I, 246.21; II, 261.5); «isque fora lo seu palau bé acompanyat de molts nobles hòmens e dones, *dressant* son camí vers la vileta», BMetge; o direcció figurada: «Jesuchrist --- féu a cascuns fells christians --- és veritat que principalment és *dreçat* als preveres, emperò entén-se generalment a tots», StVicentF (*Serm.* II, 247.3); «com Tirant veu que ja eren a la fi del dinar, *dreçà* les noves a la Emperadriu», JoMartorell (*Ag.* II, 51).

La vocal E d'aquest verb, igual que la del seu patró DRECTUS/*dret*, era una E llarga, per tant hauria de tenir è normalment avui, però com nota Fabra (1912, p. 63), en cat. central avui es pronuncia analògicament *drésə* (*adrésə*, *əndrésə*); no, però, en el Nord del cat. or. (Girona, Emp.) i (*ən*)*drésə* era la meua pronúncia juvenil heretada dels pares; també *ədrésə* es deia en mallorquí ja testificat per la grafia de la *Questa* de Reixac en el S. XIV: «Adonchs s'*adràsan* per anar al mig de la forest Guasta» (43.15). *Dreça*. *Dreçador* [1344, *OrdinPal.*; veg. els dos passatges quatrecentistes que el *DBal.* cita de les *Cròniques* de Carbonell]. *Dreçament*; *dreçatori*. I el cpt. *dreçapeu*.

Adreçar [Llull]: 'dirigir': «féu gràcies a Déu --- qui l'havia *adreçat* en sa contemplació» (*Blanq.*, *NCL* III, 105.7); «a vosaltres --- vaja-us lo cor en aquestes dues coses assenyaladament, e axí com vos vendrà davant metets-ho en obra, e Déus *adreçar-n'a* mills tots vostres affers», Muntaner (ed. Bof., 5.11); «lo dit senyor rey En Pere anà *adreçar* son regne e hach gran plaer de ço que'l noble En Corral Lança hac feyt e complit», id., 70; «lo --- rey vench en lo regne de València ab gran res de son poder e pensà d'entrar en València axí aparellat e *adreçat* per mar e per terra, que hanch rey no poch dir que mills ordonat ne *adreçat* anàs sobre altre rey», id. (70, 33).

A diferència del primitiu *dreçar*, és viu *adreçar* fins avui: «tan sols del cor d'Alcides les ales no decauen; / nadant s'*adreça* a espatlles de l'ona ab gran esforç / ---», «s'*adrecen* erms y marges, après que'l mar trosseja / --- llurs ciutats», *Atl.* (220, 140); i ja *adreçar-se* en l'escalaborn de 1867 (VIII, 1a); «lo bon

Galind s'*adressa* sobre els estreps: / jo só lo barbut comte, bon maynader: / ja sabem com se lluyta per nostra lley», MilàF (*Mort de Galind*, v. 16). Estrany al català central és el sentit de 'fer dreuera, adreçar-se directament a un indret'. Usat absolutament ho he sentit a la Selva, en el Maestrat i d'altres comarques: «si aneu per allà trobareu uns corriols que *ədrésən* 'fan dreuera' (pagès dels afores S. d'Hostalric, 1922); «aquest camí *adrése* molt» 'fa molta dreuera' (Ares del Maestre, 1935); més al Nord, ja cap al Pirineu, se sent amb complement *hi* parlant del lloc cap on vol un dirigir-se: «cap a Costabona aneu? No hi *adreceu* pas» (V. de Camprodon, 1923); «com no siga que van cap al Pedrals... —Sí que *hi adressan* el camí — vaig fer jo. —Y quan has vist tu que aquesta gent vagin de dret?», MVayreda (*La Puny*, XVIII, p. 271).

En lloc del literari *dreçar-se* 'posar-se erecte o de punta' la llengua oral i comarcal diu *adreçar-se*: «*adreat* lo cabell» ja en l'esbòs de l'*Atl.* de 1867 (v, canviat en la versió definitiva, 12f); «jardí molt bé *adreçat*»: topiarium, OPou (*TbPu.*, 42; acc. més desenrotllada en cast. *aderezar* que en cat.).

Sembla ser-ne alteració una forma benasquesa *ateserar*, puix que té l'acc. general «aderezar, alinear, dar el punto preciso a las cosas, bien sea en su condimento, en su preparación, en su recolección»: «esguan no porem *ateserá* bé la yerba» 'no podrà ser cogida para almacenarla en el pajar con seguridad de que haya de conservarse bien, comestible' (Ferraz, 26), encara que en certs tipus de collita en fan una espècie de daus, que es podrien anomenar *tesseræ* en llatí, no crec que vingui d'aquest mot, que no ha deixat gaire continuació romànica, sinó de *adereçar* per influència de *atraçar* o algun altre sindònim.

Adreç: «el vestit --- el deixo a les criades, / l'*adrés* bo que yo tinc / a la Verge del Carme», Milà i Fontanals (*Romancerillo Catalán*, 307E); Belvitges 1803. *Adreça* 'direcció, senyes' [Lab. no 1839 ni 1864, però en el Supl. de 1867 «com hi sabien per a encaminar-s'hi tan determinats? Qui 'ls havia donat l'*adreça*?», Noller, *Notas de Color*, 202]. *Adreçador* [Lab. 1839] «Quan Espanya haurà triomfat dels seus prejudicis y no farà passar els seus homes d'altre temps per l'*adreadador* de l'Iglésia, abans d'adoptar-los com a ilustracions nacionals, concedirà certament a Yuda Haleví un lloc d'honor en el seu Panteon», Coromines (*Est. Pens. Filos. Jueus*, p. 10) on el text original del passatge de H. Graetz, *Histoire des Juifs*, trad. Bloch IV, 87, porta *férule* o un equivalent de 'vara'.

Endreçar [S. XII] 'fer-se dret, fer-se justícia en ---': «que s'*endrez* tot aquest feyt» en un doc. de l'Alt Cardener-Berguedà (PPujol, *DocVgUrg.*, 4.49): «tu acabtes ab ell com los trameta misages qui-*ls endrecen* a conèxer e a amar tu e ton Fill», Llull (*Blanq.*, *NCL* II, 31.8); *endrecats* ib. (I, 193.26); lo papagay vol «*endreçar* ço que naturalment és tort» (*Merau*, VII, cap. 6).

Modernament en fem aplicació abans que tot a la condícia domèstica: «dona qui se té çaffarosa e sutz' e mal *endreçada*», Eiximenis (*Dones, Prosis.* v, 6);